

„Dobre bo nasze”

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Inytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

- Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Publikacja opracowana przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Razem dla Rozwoju
współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy
Technicznej

„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”

Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Mazowsze.
serce Polski

Zespół autorski w składzie:

Renata Krawczyk

Tomasz Nowacki

Zdjęcia:

Renata Krawczyk

Skład, grafika:

COLOR Spółdzielnia Socjalna

Druk:

Mediakolor Osieccy Spółka Jawna

październik 2019

Wstęp

W Polsce na obszarach wiejskich mieszka ok. 40% obywateli. Poziom ten sukcesywnie wzrasta, w ciągu ostatnich 10 lat liczba mieszkańców miast, którzy przenieśli się na tereny wiejskie, to ok. 400 000 mieszkańców (jest to wielkość np. Szczecina, Bydgoszczy) – to tak jakby jedno z takich miast zniknęło z mapy. Ostatnie lata zmieniły także specyfikę obszaru wiejskiego, który nie jest już tylko tradycyjną wsią zamieszkiwaną przez rolników. Dzisiejsza wieś to oczywiście rolnictwo, ale również doskonałe miejsce do życia dla każdego rodzaju grupy społecznej (przedsiębiorców, pracowników zawodowych, inżynierów itd.). Zatem potencjał mieszkańców obszarów wiejskich stanowi bardzo duża grupa społeczeństwa, która ma swoje potrzeby, problemy i oczekiwania co do kształtu rzeczywistości i przyszłości miejsca, w którym mieszka, żyje, pracuje.

Duża część czynników warunkujących poziom życia zależy bezpośrednio od mieszkańców, ale także prowadzonych działań prorozwojowych w skali regionalnej i lokalnej.

Województwo Mazowieckie, na terenie którego zlokalizowana jest Lokalna Grupa Działania Razem dla Rozwoju, jako dynamicznie rozwijający się obszar położony w samym centrum Europy wymaga dalekosiężnych projektów rozwojowych. Szansa wzrostu gospodarczego znajduje się również gdzie indziej. Obszar objęty Partnerstwem 7 gmin staje się z jednej strony oazą spokoju, czyli miejscem stałego

zamieszkania dla osób zmęczonych zgiełkiem Warszawy, z drugiej strony ważnym centrum branży rolno-spożywczej. Ogromnym autem jest również jego przepiękne położenie nadwiślańskie. Skarpa wiślana i tereny nadrzeczne Wisły to ciągle nieodkryte obszary dla autentycznej, wolnej od motoryzacji turystyki, rekreacji i wypoczynku. Obszary te wymagają jednak pewnych inwestycji i większej promocji. Także oferta ośrodków miejskich, zwłaszcza gospodarcza, kulturalna i społeczna, powinna być jeszcze bogatsza, co niewątpliwie determinuje kierunki działań strategicznych i wyznacza nadrzędne cele działania.

Zważywszy na zaplecze surowcowe, jakim dysponuje region, w tym doskonałych producentów rolnych owoców miękkich i warzyw, przed obszarem stoi ogromna szansa rozwoju przemysłu rolno-spożywczego. Wymaga to odwagi inwestorów oraz pomocy władz, a także podjęcia współpracy przedstawicieli różnych sektorów, w tym publicznego, gospodarczego i społecznego.

W całym regionie województwa mazowieckiego udało się zrobić bardzo wiele, zarówno jeśli chodzi o inwestycje, relacje społeczne, jak i budowanie wizerunku na zewnątrz. Wielu odkrywa ten region na nowo, u niektórych wzbudza on zainteresowanie, dla innych stał się dobrym miejscem do życia, lokalizowania własnych interesów – biznesu. Prowadzona sukcesywnie polityka prorozwojowa województwa w rozumieniu lokalnym i globalnym przyczyniła się do wypracowania marki poważnego partnera w skali kraju jak i na arenie międzynarodowej. Kolejne działania powinny zostać zatem przełożone

na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie na tej bazie nowych miejsc pracy – tak aby powstrzymać zjawisko migracji zarobkowej jego mieszkańców. Działania, jakie stoją przed lokalnymi liderami, powodują konieczność wygenerowania i wdrożenia procesów o charakterze wieloletnim, ale są możliwe do osiągnięcia i przy odpowiednich ludziach, wykonawcach przy wsparciu społecznym dojdą do skutku i przyniosą oczekiwane efekty.

Obszar całego województwa mazowieckiego to tereny bardzo atrakcyjne zarówno turystycznie, jak i pod względem inwestycyjnym. Dużym wyzwaniem w tym kontekście jest dbałość o zrównoważony rozwój tych obszarów.

Istniejący potencjał w postaci bioróżnorodności województwa wzbogacony działaniami dotyczącymi ekologicznego produktu turystycznego, opartymi na metodach kreacji promocji lokalnych zasobów przyrodniczych należy postrzegać jako szansę na rozwój i promocję całego regionu, w tym również obszaru partnerstwa. Dotychczas podejmowane działania przez organizacje pozarządowe i władze samorządowe zwracają uwagę na konieczność nawiązywania współpracy i komunikowania się, a przede wszystkim kontrolowania środowiska przez wszystkie podmioty kreujące produkt lokalny. To z kolei w praktyce powinno przekładać się na działania proekologiczne, to znaczy zgodne z celami ochrony środowiska.

W kontekście świadomości ekologicznej władz samorządowych i pozostałych lokalnych podmiotów funkcjonujących na obszarach

przyrodniczo cennych nieodzowne wydaję się wypromowanie wartości ekologicznych obszarów chronionych w kategoriach interesu społecznego. Istniejące zasoby środowiskowe powinny być postrzegane w jako „kapitał ekologiczny” będący w dyspozycji społeczności lokalnych. Występowanie naturalnego bogactwa regionu powinno się kojarzyć z szansą na rozwój, a nie jego barierą.

Niniejszy Folder promocyjny jest odpowiedzią na zapotrzebowane ze strony mieszkańców, przedstawicieli władz lokalnych, lokalnych liderów członków organizacji pozarządowych, społeczników, przedsiębiorców i rolników, transferowania dobrych praktyk rozwoju lokalnego „na własne podwórko”.

Kluczowe jest zatem podejmowanie współpracy w ramach podmiotów lokalnych i z podmiotami ponadlokalnymi ukierunkowane na upowszechnienie wiedzy kulturowej, turystycznej, społecznej i przyrodniczej w zakresie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich

Idea zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich

Rozwój cywilizacyjny i technologiczny który został zapoczątkowany na początku XX wieku przyniósł obok wymiernych korzyści podniesienia standardu życia ludzkości również falę niezliczonych i trudnych do rozwiązania problemów skupiających się głównie na degradacji środowiska przyrodniczego. Na forum międzynarodowym zaczęto szukać optymalnego rozwiązania obejmującego zharmonizowanie rozwoju gospodarczego przy jednoczesnym zachowaniu odpowiedniego standardu środowiska. Zaczęto poszukiwać takiego modelu rozwoju, który w przyszłości nie doprowadzi do całkowitej degradacji środowiska a co za tym idzie również do zaprzepaszczenia osiągnięć cywilizacyjnych i zagłady ludzkości. W konsekwencji na poziomie międzynarodowym stworzona została koncepcja rozwoju zrównoważonego. Stanowi ona próbę stworzenia takiego programu działań, który zintegruje różne płaszczyzny działań człowieka i opiera się w głównym stopniu na refleksji moralnej obejmującej odpowiedzialność człowieka za przyrodę i jej zdolność do trwania i samoodtwarzania się. Koncepcja rozwoju zrównoważonego zrodziła się jako opozycja tradycyjnego rozwoju gospodarczego, który prowadził do nadmiernej eksploatacji zasobów nieodnawialnych, postępującej dewastacji środowiska oraz pogłębiającej się przepaści między wysokorozwiniętymi, bogatymi krajami a postępującą biedą w krajach pozostałych. Nurt ten nie stanowił jednocześnie nowego programu działań gospodarczych czy też kolejnego programu na rzecz ochrony środowiska, ale stanowił on próbę pogodzenia wszystkich

interesów, zarówno w wymiarze przestrzennym jak i czasowym. Integracja działań człowieka ma na celu osiągnięcie pewnego rodzaju ładu, który będzie wypadkową kilku równorzędnie traktowanych płaszczyzn do których należą: płaszczyzna moralna, płaszczyzna ekologiczna, płaszczyzna techniczna, płaszczyzna ekonomiczna, płaszczyzna prawna, społeczna i polityczna. Koncepcja rozwoju zrównoważonego w swych założeniach dąży do osiągnięcia kompromisu pomiędzy rozwojem gospodarczym a utrzymaniem jak najlepszego stanu środowiska przyrodniczego. W głównym stopniu uzależnia ona dalszy rozwój cywilizacyjny i odpowiedni standard życia całej ludzkości od jakości środowiska. Wdrożenie tej koncepcji jest procesem długotrwałym i opiera się na wypracowaniu we współczesnym świecie odpowiedzialności za losy przyszłych pokoleń. Co więcej jest ona ideą, którą należy wdrażać na wszystkich szczeblach realizowanej polityki, tj. lokalnej, regionalnej i międzynarodowej, gdyż tylko wówczas możliwe będzie pełne zharmonizowanie rozwoju gospodarczego z troską o stan środowiska i dążeniem do wyrównania dysproporcji między bogatymi krajami a wciąż obecnym w świecie ubóstwem i nędzą.

Wdrażanie koncepcji rozwoju zrównoważonego w Polsce jest wypełnieniem wymogu konstytucyjnego i realizacją wspólnej polityki Unii Europejskiej. Zakłada ona budowę partnerstwa regionalnego i lokalnego skupiającego przedstawicieli samorządów, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych, ugrupowania politycznych. Wypracowanie mechanizmów partnerstwa daje podstawę do stworzenia lokalnego społeczeństwa obywatelskiego, które będzie podejmować

wspólne działania na rzecz rozwoju co w konsekwencji umożliwi zmniejszenie dystansu jaki dzieli polskie małe społeczności od standardów Unii Europejskiej w wymiarze społecznym, środowiskowym i gospodarczym. Poprawna realizacja koncepcji rozwoju zrównoważonego wymaga od polskiego społeczeństwa przede wszystkim jej poprawnego rozumienia i wspólnego wdrażania. Jedną z kluczowych zasad tworzenia partnerstwa na poziomie lokalnym jest wypracowanie uspołecznionego procesu realizacji koncepcji rozwoju zrównoważonego, gdzie całe społeczności współuczestniczą w podejmowaniu kluczowych dla danego regionu decyzji. Idea ta zakłada więc budowę społeczeństwa obywatelskiego, które funkcjonuje w oparciu o najbardziej rozwinięte formy partycypacji społecznej czyli: współuczestnictwo, współdecydowanie a także współodpowiedzialność w działaniach na rzecz rozwoju i poszanowania najbliższego otoczenia. We wdrażaniu koncepcji dużą rolę odgrywa samorząd terytorialny, gdyż jest on odpowiedzialny za tworzenie i podtrzymywanie podstawowej infrastruktury ekonomicznej i społecznej, za kreowanie przestrzeni i ochronę środowiska przyrodniczego. Ważne jest aby działania lokalnych liderów były procesem uspołecznionym gdyż tylko w ten sposób możliwe jest kształtowanie świadomości ekologicznej obywateli i wdrażanie w codziennym życiu idei rozwoju zrównoważonego na najniższym szczeblu.

Urozmaicony krajobraz obszarów wiejskich w Polsce, charakteryzujący się występowaniem bogactwa gatunków roślin i zwierząt, stanowi o walorach pozaprodukcyjnych wsi i rolnictwa w Polsce. Różnorodność

kulturowa i przyrodnicza polskiej wsi może być traktowana jako szczególnie wartościowa, godna zachowania i pielęgnacji. Dlatego też tak ważne jest, aby rozwój obszarów wiejskich odbywał się w sposób zrównoważony. Rozwój ten odbywa się w oparciu zarówno o środki własne mieszkańców wsi jak też w ramach programów Polityki Spójności. Wdrażanie programów oraz realizacja inwestycji w wymiarze społecznym, kulturowym, turystycznym wpływają na zmiany w sposobie użytkowania ziemi i strukturze krajobrazu. Zmiany te cechują się ogromną dynamiką. Nie sposób pominąć faktu, iż nierozważne gospodarowanie przestrzenią może przynieść niekorzystne skutki zarówno dla rolnictwa, jak i dla środowiska.

Pojawienie się nowych wyzwań związanych z koniecznością łagodzenia skutków zmian klimatu, rozwoju źródeł energii odnawialnych, racjonalnego zarządzania zasobami wodnymi i ochrony różnorodności biologicznej powoduje, że promocja dobrych praktyk w ramach promowania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich nabiera nowego wymiaru.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego niezbędna jest potrzeba kontynuacji działań wspierających wysiłki społeczności wiejskich na rzecz zachowania unikalności kulturowej krajobrazu wiejskiego, restauracji typowych zabudowań lokalnych, podtrzymywania tradycji i dziedzictwa kulturowego. Należy również intensyfikować działania na rzecz edukacji młodego pokolenia w tym zakresie. Równocześnie należy prowadzić

działania zapobiegające zanikaniu śladów dziedzictwa i tradycji na naszej wsi. Przede wszystkim należy podejmować działania ukierunkowane na promocję polskiej wsi i jej bogactwa kulturowego. Chociażby po to, by obszary wiejskie odwiedzało więcej turystów. Kultywowanie tradycji i zachowanie obyczajów jest także czynnikiem integracji społeczności wiejskiej i wyrazem tożsamości kulturowej mieszkańców obszarów wiejskich.

Intensyfikacja działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich jest również nieodzowna, w celu skoncentrowania wysiłków w dziedzinie innowacyjności tak, polska wieś stawała się wsią nowoczesną na miarę osiągnięć XXI w. Mieszkańcy tych obszarów muszą sprostać nowym wyzwaniom dotyczącym ochrony środowiska naturalnego włączając w to promocję odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw drugiej generacji.

Uwzględniając opisaną ideę zrównoważonego rozwoju, niezbędne jest intensyfikowanie działań z zakresu wyszukiwania i promowania najlepszych praktyk w realizacji projektów dotyczących zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego polskiej wsi oraz zachowania i ochrony środowiska i krajobrazu przyrodniczego i bioróżnorodności.

Upowszechnianie dobrych praktyk należy skorelować z działaniami informacyjno-szkoleniowe rozpowszechniającymi wiedzę oraz podnoszące umiejętności mieszkańców obszarów wiejskich, lokalnych i regionalnych instytucji publicznych, organizacji pozarządowych w planowaniu i realizacji przedsięwzięć z zakresu ochrony

i rewitalizacji krajobrazu kulturowego polskiej wsi oraz ochrony i zachowania środowiska przyrodniczego i bioróżnorodności. Nadrzędnym celem podejmowanych działań w powyższym zakresie będzie przygotowanie wszystkich interesariuszy zamieszkujących i pracujących na obszarach wiejskich do stymulowania i wdrażania zrównoważonego rozwoju nie tylko na obszarze partnerstwa Lokalnej Grupy Działania Razem dla Rozwoju ale również całego województwa mazowieckiego.

Zrównoważony rozwój województwa mazowieckiego - katalog dobrych praktyk

Celem wzorowej inicjatywy na rzecz wdrażania i monitorowania zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym byłoby opisanie i lepsze zrozumienie postępów w dziedzinie zrównoważonego rozwoju na szczeblu lokalnym. Prezentowane poniżej przykłady dobrych praktyk rozwoju obszarów wiejskich województwa mazowieckiego mogą służyć lokalnym liderom jako inspiracje do dalszych działań i przyczynić się do stworzenia wspólnych rozwiązań, zpożytkiem dla wszystkich lokalnych społeczności.

Budowa infrastruktury przestrzeni publicznej.

Gmina Czerwińsk nad Wisłą

Działanie Odnowa i rozwój wsi

Wartość całkowita projektu 492 452,42 zł.

Wysokość dofinansowania 303 731,00 zł.

Zakres projektu

Budowa infrastruktury przestrzeni publicznej.

Beneficjent

Beneficjentem jest Gmina.

Opis projektu

Dzięki realizacji projektu zostało wybudowane targowisko z wyznaczonymi miejscami dla lokalnego handlu, drogami dojazdowymi i miejscami postojowymi dla obsługi targowiska. Dzięki temu uporządkowany został ruch pojazdów na placu i wokół niego. Działania takie zapewnią bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz komunikacje wewnątrz targowiska. Budowa miejsc handlowych umożliwiła uporządkowanie handlu, który odbywa się już tylko w miejscach do tego przeznaczonych. Takie zagospodarowanie terenu ułatwiło dostęp do oferowanych usług. Budowa placu targowego,

utwardzenie terenu wokół Posterunku policji a także budowa budynku z salą ekspozycyjną w centrum administracyjno – handlowym bezsprzecznie usprawnia funkcjonowanie tego szczególnego miejsca dla społeczności lokalnej i napływowej.

Budowa sieci kanalizacji sanitarnej - zlewnia P1, P2, P4 w miejscowości Borów, Kołbiel i Rudno

Oś: III

Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej

Beneficjent: Gmina Kołbiel

Wartość całkowita projektu: 2381031.52

Wartość dofinansowania (EFRROW): 1448389.05

Stan realizacji: Rozliczony

Termin realizacji projektu

Rozpoczęcie: Październik 2014r.

Zakończenie: Listopad 2015r.

Realizacja inwestycji to wymierny efekt działalności lokalnych władz samorządowych ukierunkowany na dbałość o środowisko naturalne. Zorganizowany system odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych pozwala wyeliminować niekontrolowane, punktowe zrzuty zanieczyszczeń do środowiska naturalnego. Wartością dodaną projektu jest również zwiększenie jakości życia mieszkańców m. Borów, Koźbiel i Rudno.

Wzrost jakości usług turystycznych poprzez przebudowę parkingu i oświetlenia dróg dojazdowych przy muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie

Oś: IV

Działanie: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - Odnowa i rozwój wsi

Beneficjent: Gmina Policzna

Wartość całkowita projektu: 240506

Wartość dofinansowania (EFRROW): 137711

Stan realizacji: Rozliczony

Termin realizacji projektu

Rozpoczęcie: Luty 2012r.

Zakończenie: Marzec 2013r.

Na południowych krańcach Mazowsza, niedaleko Puław znajduje się małe miasteczko Czarnolesie, a w nim słynne Muzeum Jana Kochanowskiego. Miejsce to znane jest chyba każdemu Polakowi. Muzeum Jana

Kochanowskiego w Czarnolesie jest niemal obowiązkowym punktem wycieczek szkolnych. Realizacja projektu stanowią zatem wyraz

dbałości lokalnych władz o konieczności zachowania w pamięci Polaków świadectwa naszej historii. Zakres prac obejmujący przebudowę parkingu i oświetlenie dróg dojazdowych pozwolił wymiennie podnieść jakość świadczonych usług dla przybywających do tego miejsca turystów.

Projekt: Przyroda to przygoda - niesamowity mikro i makro świat w zasięgu ręki

Gmina: Raciąż

Beneficjent: Osoba fizyczna

Wartość projektu: 33 138,06 zł

Dofinansowanie: 22 889,27 zł

Przyroda to przygoda – projekt zrealizowany w ramach tzw. Małych projektów w ramach osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 -2013

W ramach projektu powstała ścieżka przyrodnicza z 26 tablicami dydaktycznymi pt. Przyroda To Przygoda. Zakupiono realistyczne modele ptaków i tropy, mikroskopy, stereoskop, rzutnik wraz

z ekranem, zestaw nagłośniający, lornetki, lupy, luneta. To wyposażenie świetnie spisuje się podczas warsztatów przyrodniczych, dzięki niemu można zaoferować szeroką gamę aktywności: od obserwacji mikroświata, poprzez poznawanie śladów zwierząt, naukę gatunków rodzimego ptactwa wraz z poznawaniem ich dźwięków.

Projekt: Paro-chatka Skrzatka sauna i grill zewnętrzny

Gmina: Joniec

Beneficjent: Osoba fizyczna

Wartość projektu: 28 065,81 zł

Dofinansowanie: 18 535,62 zł

Paro-chatka Skrzatka sauna i grill zewnętrzny– projekt zrealizowany w ramach tzw. Małych projektów w ramach osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 -2013

W ramach projektu zakupiono saunę zewnętrzną i grilla gastronomicznego w celu udostępniania ich turystom i mieszkańcom odwiedzającym Przystań Kajakową KAJA w Sobieskach nad Wkrą. Sauna może pomieścić do 8 osób jednocześnie, grill obsłuży ok 30 osób.

Przystań Kajakowa KAJA znajduje się tuż nad rzeką Wkrą co sprzyja rozwojowi turystyki, zwłaszcza weekendowej lub kilkudniowych „wczasów pod gruszą”. Zakup sauny i grilla miał na celu aktywizację społeczności lokalnej i turystów, dzięki czemu można utrzymać zainteresowanie nie tylko sportami wodnymi, ale również zregenerować siły podczas kąpieli saunowych. Zakup sauny pozwolił na oferowanie odpoczynku po zakończonym spływie uczestnikom spływu oraz gościom korzystającym z usług noclegowych i baru.

Budowa kompleksu sportowo-rekreacyjnego w Głowaczowie

BENEFICJENT: Gmina Głowaczów

KWOTA DOFINANSOWANIA: 394 614,00 zł

Działanie: ODNOWA I ROZWÓJ WSI

W 2014 r. - projekt pt. „Budowa kompleksu sportowo-rekreacyjnego w Głowaczowie” zrealizowany przez Gminę Głowaczów zdobył I miejsce w zakresie infrastruktury społecznej w konkursie „Przyjazna Wieś”, organizowanym przez Krajową Sieć Obszarów Wiejskich. Po raz pierwszy w historii tego konkursu zwyciężyła gmina z subregionu radomskiego.

Rozbudowa z przebudową urządzeń sportowo-rekreacyjnych przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Brzozie

BENEFICJENT: Gmina Głowaczów

KWOTA DOFINANSOWANIA: 315 401,00 zł

Działanie: ODNOWA I ROZWÓJ WSI

W 2012 r. projekt pt. „Rozbudowa z przebudową urządzeń sportowo-rekreacyjnych przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Brzozie” zrealizowany przez Gminę Głowaczów zdobył II miejsce również w zakresie infrastruktury społecznej w konkursie „Przyjazna Wieś”, organizowanym przez Krajową Sieć Obszarów Wiejskich.

Budowa boiska wielofunkcyjnego na działce nr 195/2w Wysokim Kole

Beneficjent: Ochotnicza Straż Pożarna w Wysokim Kole

Działanie: Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.

Kwota dofinansowania: 265 958,00 zł

Budowa boiska wielofunkcyjnego na działce nr 195/2 w Wysokim Kole. Inwestycja wykonana przez O.S.P. Wysokie Koło i Gminę Gniewoszków. Jest to efekt wzorowej współpracy samorządu gminy z organizacjami pozarządowymi. Wartość inwestycji 199 260,00 zł w 100% sfinansowana ze środków unijnych. Realizacja projektu jest

odpowiedzią na oczekiwania lokalnego społeczeństwa poprzez utworzenie miejsca rekreacji dla lokalnej społeczności.

Poprawa estetyki centrum miejscowości wiejskiej na działkach budowlanych nr 381/1 i 381/2 w Grabowie nad Pilicą poprzez utwardzenie nawierzchni.

Beneficjent: Gmina Grabów nad Pilicą

Kwota dofinansowania: 185 367,00 zł.

Efektem realizacji projektu jest utwardzony plac kostką brukową na podbudowie z kruszywa łamanego o łącznej powierzchni 0.48 ha. W ramach realizacji operacji wykonano także odwodnienie całego placu a także zadbano o estetykę poprzez ułożenie dużych kamieni polnych w

miejscach rozdzielających ruch komunikacyjny. Plac ten, dotychczas niezagospodarowany znajduje się w centrum miejscowości w pobliżu OSP, Zespołu Szkół, banku, punktów usługowych. Decyzją władz lokalnych zrewitalizowany teren zyskał na znaczeniu i funkcjonalności stając się miejscem reprezentacyjnym przy organizacji różnych inicjatyw, startów rajdów pieszych i rowerowych a codziennie służył jako parking.

Inwestycja ta została współfinansowana ze środków programu PROW na lata 2014-2020 w kwocie 185.367,00 złotych. Całość zadania opiewała na kwotę 339 594 złotych

Przebudowa skweru im. mjr. Władysława Szymanowskiego

Beneficjent: Ludowy Klub Sportowy „PLON” Garbatka - Letnisko

Kwota dofinansowania: 157 158,00

Skwer położony jest obok zabytkowego dworca PKP oraz kompleksu boisk sportowych. Realizacja inwestycji zintegrowana została z innymi przedsięwzięciami związanymi z obiektami wypoczynkowymi

i sportowymi w tej miejscowości.

Odnowione miejsce uzyskało nową nawierzchnię z kostki brukowej, która pojawiła się na skwerze. Sposób jej ułożenia nawiązuje do tradycji Garbatki-Letniska i symbolizuje słońce, symbol popularny w tej miejscowości. Uwagę przykuwa też unikalna fontanna w kształcie globusa, na podstawie z granitu oraz oryginalne, drewniane rzeźby, które stanęły na kamiennych podestach. Ponadto w ramach realizacji inwestycji rozbudowano oświetlenie, zrobiono nowe nasadzenia oraz zamontowano kosze na śmieci.

Skwer już cieszy się dużym zainteresowaniem ze strony mieszkańców. Inwestycja realizowana była w partnerstwie lokalnego samorządu ze stowarzyszeniem. także przy udziale środków zewnętrznych ze strony Lokalnej Grupy Działania "Puszcza Kozienicka".

**Utworzenie placu zabaw na działce o nr ew. 250 w miejscowości
Zajezerze ul. Dworcowa**

Beneficjent: Ochotnicza Straż Pożarna w Sieciechowie

Kwota dofinansowania: 40 000,00 zł

Działanie: Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

**Budowa wieży widokowej w Mniszewie –Konstrukcja szkieletu
wieży**

Beneficjent: Gmina Magnuszew Kwota dofinansowania: 31 463,96 zł

Z perspektywy wieży można podziwiać panoramę Wisły i Pilicy.
W skansenie militarnym w Mniszewie udostępniona została już wieża

widokowa. Ma 26 metrów. Wieża powstała w celu promocji gminy Magnuszew. Na najwyższym szczycie umieszczona jest polska flaga, ofiarowana przez prezydenta RP. realizacja projektu to początek inicjatywy związanej z rozwojem skansenu, który już dziś cieszy się pewnego rodzaju renomą. Rocznie skansen odwiedza ponad 10 tys. osób.

Pszczelarska ścieżka edukacyjna

Beneficjent: Ryszard Andrzej Szewczyk

Kwota dofinansowania: 20 000,00

Działanie: Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej (projekt grantowy).

Pomysłodawcą i realizatorem projektu jest doświadczony pszczelarz – Andrzej Ryszard Szewczyk. Realizacja projektu ma nie tylko

za zadanie stworzenie dogodnych warunków życia dla pszczół ale także wymiar edukacyjny. Zwiedzanie edukacyjnej ścieżki pszczelarskiej odbywa się z przewodnikiem – uczestnicy mają możliwość obserwacji życia ula na żywo, prac, które wykonuje się w pasiece i poza pasieką, poznania sprzętu pszczelarskiego, organizacji pracy w pszczelej rodzinie, dowiedzieli się jak pszczoły wytwarzają miód, pyłek, wosk czy też propolis oraz jakie właściwości posiadają produkty pszczele. Ponadto, uczestnicy z wykorzystaniem trzciny przygotowują hoteliki dla pszczołki murarki.

Doposażenie siłowni plenerowej na działce nr 336/1 w miejscowości Grabów nad Pilicą

Beneficjent: Ochotnicza Straż Pożarna w Grabowie nad Pilicą

Kwota dofinansowania: 30 000,00 zł

Działanie: Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej (projekt grantowy).

Uzyskane wsparcie z Lokalnej Grupy Działania Puszcza Kozienicka pozwoliło na zamontowanie ośmiu urządzeń do ćwiczeń: motyl ściskający, motyl rozciągający, biegacz, koło Tai Chi, orbitrek, narciarz,

bieżnia i jeździec. Zamontowano również ławkę parkową i kosz na śmieci.

Budowa obiektów małej architektury - place zabaw na terenie Gminy Kołbiel

Oś: IV

Działanie: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - Odnowa i rozwój wsi

Beneficjent: Gmina Kołbiel

Wartość całkowita projektu: 101500

Wartość dofinansowania (EFRROW): 66016

Stan realizacji: Rozliczony

Termin realizacji projektu

Rozpoczęcie: Luty 2014r.

Zakończenie: Grudzień 2014r.

W ramach operacji urządzono place zabaw w miejscowościach:
Antonienk, Bocian, Borków, Głupianka, Siwianka.

Podjęcie działalności gospodarczej w zakresie świadczenia usług barmańskich

Beneficjent: Adam Pytelewski

Czas realizacji: od 10 sierpnia 2017 roku do 21 listopada 2018 roku
(od dnia zawarcia umowy do dnia wypłaty płatności końcowej)

Zakres w ramach którego zrealizowano operacje: Podejmowanie działalności gospodarczej, w tym podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w tym zakresie

Nazwa przedsięwzięcia: “Nowe firmy w Sierpeckim Partnerstwie”

Kwota uzyskanego dofinansowania: 60 000,00 zł

Opis operacji: Celem operacji było utworzenie działalności gospodarczej świadczącej usługi z zakresu usług barmańskich oraz zapewnienie klientom profesjonalnej obsługi barmańskiej. Grupą docelową podmiotu są osoby z obszaru LSR organizujące przyjęcia weselne oraz wystawne imprezy okolicznościowe, łącznie z eventami firmowymi.

Wypożyczalnia quadów Sierpc

Beneficjent:

Radosław Nowakowski

Czas realizacji: od 14 lipca 2017 roku do 16 listopada 2017 roku (od dnia zawarcia umowy do dnia wypłaty płatności końcowej)

Zakres w ramach którego zrealizowano operacje: Podejmowanie działalności gospodarczej, w tym podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w tym zakresie

Nazwa przedsięwzięcia: “Nowe firmy w Sierpeckim Partnerstwie”

Kwota uzyskanego dofinansowania: 60 000,00 zł

Opis operacji: Celem operacji było utworzenie działalności gospodarczej z zakresu wypożyczenia quadów i utworzenie dwóch miejsc pracy (samozatrudnienie oraz umowa o pracę w wymiarze 1/16 etatu).

Budowa placu zabaw w miejscowości Rempin, gmina Gozdowo

Beneficjent: Gmina Gozdowo

Czas realizacji: od 13 czerwca 2017 roku do 09 stycznia 2018 roku
(od dnia zawarcia umowy do dnia wypłaty płatności końcowej)

Zakres w ramach którego zrealizowano operacje: Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.

Nazwa przedsięwzięcia: “Nowoczesna infrastruktura podstawą jakości życia”

Kwota uzyskanego dofinansowania: 34 369,00 zł

Koszty całkowite realizacji operacji: 54 014,53 zł

Opis operacji: Celem operacji było utworzenie placu zabaw w miejscowości Rempin w celu udostępnienia mieszkańcom wsi infrastruktury rekreacyjnej. W ramach operacji zagospodarowano część działki nr 306/1 w miejscowości Rempin na plac zabaw dla dzieci. Zamontowane zostały urządzenia m.in. zestaw zabawowy drewniany, huśtawka z siedziskiem typu bocianie gniazdo, huśtawka ważka, huśtawka dla osób niepełnosprawnych, karuzela czteroosobowa.

Budowa siłowni zewnętrznej – Stowarzyszenie Pomoc Osobom Niepełnosprawnym PROMYK NADZIEI

Działanie: Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna

Wartość całkowita: 45 914,00 zł

Okres realizacji operacji: grudzień 2016 – grudzień 2017

W ramach realizacji projektu została utworzona infrastruktura rekreacyjno-turystyczna (siłownia zewnętrzna), zlokalizowana w miejscowości Niedabył. Operacja jest skierowana do dzieci, młodzieży, dorosłych, osób starszych oraz osób niepełnosprawnych zamieszkujących obszar objęty działaniami Lokalnej Grupy Działania „Zapilicze”. Korzystają z niej zarówno stali bywalcy tradycyjnych siłowni, jak i Ci, którzy z podobnym sprzętem nigdy wcześniej nie mieli styczności. Urządzenia ujęte w infrastrukturze są łatwe w samodzielnej obsłudze i całkowicie bezpieczne. Służą również do rehabilitacji i ćwiczeń niemal wszystkich partii grup mięśni, poprawiając kondycję fizyczną, koordynację ruchową oraz obieg krążenia krwi. Siłownia plenerowa to pomysł na aktywne spędzanie

czasu na świeżym powietrzu, nowoczesne połączenie przyjemnego z pożytecznym oraz szansa na zmianę stylu życia. Urządzenia fitness wchodzące w skład infrastruktury rekreacyjno-turystycznej posiadają certyfikaty jakości i bezpieczeństwa zgodne z aktualnymi normami. W skład urządzeń służących do ćwiczeń wchodzi: podciągacz, wypychacz, prasa nożna, wioślarz, twister, wahadło, biegacz, koła tai-chi, orbitrek, ławka do brzuszków oraz dwie ławki do wypoczynku

i kosz na śmieci. Teren wokół stanowisk został odpowiednio zagospodarowany poprzez wysypanie żwirku, ułożenie krawężników, włókniny i traw.

Szansa dla lokalnej społeczności na pozyskanie środków zewnętrznych

Działanie: Podejmowanie działalności gospodarczej

Wartość całkowita: 80 000,00 zł

Wnioskodawca: Dariusz Krupa

W ramach środków na podejmowanie działalności gospodarczej został złożony do LGD "Ziemia Chełmońskiego" wniosek pn. "Szansa dla lokalnej społeczności na pozyskiwanie środków zewnętrznych". W ramach przyznanych środków w wysokości 80 tys. zł został pobudowany budynek usługowy na terenie Gminy Sochaczew w miejscowości Kożuszki Kolonia 10A. Nazwa powstałej firmy, to OLIVIC Dariusz Krupa. Mieszkańcy gminy, jak i terenów ościennych mogą skorzystać z pomocy w przygotowaniu dokumentacji do pozyskania np. środków unijnych.

Budowa kortu tenisowego w Grabatce Letnisko

KWOTA DOFINANSOWANIA 124 249 zł

WARTOŚĆ CAŁKOWITA OPERACJI 190 205,45 zł

BENEFICJENT Urząd Gminy Garbatka-Letnisko

ZAKRES PROJEKTU

Budowa kortu tenisowego w Garbatce - Letnisko. W efekcie powstał profesjonalny obiekt sportowy do gry w tenisa o wymiarach 18,27m x 36,57m z nawierzchnią z trawy syntetycznej wraz z ogrodzeniem oraz oświetleniem. Obiekt usytuowany jest w miejscowości Garbatka-Letnisko przy ulicy Spacerowej, na placu tuż za obecnym Boiskiem ORLIK. Lokalizacja inwestycji akurat w tym miejscu nie jest przypadkowa ponieważ nowo wybudowany kort tenisowy zaliczony został w poczet Gminnego Kompleksu boisk sportowych, na którym bezpieczeństwa strzeże wykwalifikowany animator sportu.

Inwestycja zdecydowanie przyczyniła się do poprawy infrastruktury sportowej na obszarze gminy. Umożliwiła mieszkańcom podejmowanie bardziej aktywnych form wypoczynku, tym samym podnosząc standard organizowanych imprez sportowych.

Dwa brzegi. Trochę jak sąsiedzi.

Na terenie gmin nadwiślańskich tj. Bodzanów, Słubice, Wyszogród, Mała Wieś krzyżują się różne tradycje i kultury.

Głównym celem projektu było przypomnienie bogatej, wielokulturowej przeszłości Gmin nadwiślańskich tj. Bodzanów, Słubice, Wyszogród, Mała Wieś położonych po dwóch brzegach Wisły, urozmaiconych krajobrazowo, obfitujących w skarby kultury i przyrody, oraz budowanie postaw tolerancji i poszanowania różnic etnicznych, religijnych oraz kulturowych.

Ekologiczne soboty – aktywna edukacja terenowa

Miejsce: Ostrowy, powiat sierpecki

Warsztaty pn. „Zielono nam ...”

Cel: wzmocnienie związków emocjonalnych uczestników zajęć ze środowiskiem lokalnym i regionem, jego przyrodą i tradycją, rozwijaniu aktywności artystycznej i naturalnego poczucia estetyki.

Program:

Młody ekolog – uczestnicy zapoznają się z całym procesem powstawania papieru czerpanego: od zrobienia surowca poprzez wytwarzanie i kompozycje strony, do suszenia i prasowania.

Śniadanie z produktów zakupionych w okolicznych gospodarstwach.

Kolorowy świat – nauka wyrabiania prostych ozdób z różnych materiałów (bransoletki, kolczyki, naszyjniki ze sznurka, rzemieni, koralików: glinianych, drewnianych, szklanych).

„Zaczarowany kołowrotek” - jedna z najstarszych umiejętności człowieka jaką jest przedzenie wełny, spowodowała rewolucję w codziennym życiu naszych przodków. Uczestnicy dowiedzą się

o historii przedzenia na kołowrotku i tkania na bartko oraz sami będą mieli okazję wcielić się w rolę rzemieślników zajmujących się niegdyś wyrabianiem tkanin.

Raz na wozie raz ..... – obserwowanie wsi dowiadują się jak kiedyś wyglądał transport, jak podkuwano konia i jak wyrabiano koła.

Budowa małej infrastruktury turystycznej - wypożyczalni rowerów

Lokalizacja: Bierzewice 20a gm. Gostynin, powiat gostyński

Cel inicjatywy to poprawa stanu środowiska poprzez angażowanie społeczności lokalnej w działania na rzecz rozwoju zrównoważonego.

Uczestnikami imprez turystycznych organizowanych przez Klub Jeździecki VICTORIA w Bierzewicach są całe rodziny (Zajęcia z końmi np. nauka jazdy konnej, przejażdżki bryczkami, kuligi, wycieczki szlakami konnymi).

Prowadzone są na padoku, w krytej ujeżdżalni i na ścieżkach konnych zlokalizowanych w Gostyńsko - Włocławskim Parku Krajobrazowym (GWPK), na terenie Obszaru Krajobrazu Chronionego Dolina Skrwy Lewej. Uczestnicy zajęć bardzo interesują się walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi tych terenów, a także zlokalizowanych w pobliżu rezerwatów przyrody, obszarami Natura 2000 „Dolina Skrwy Lewej”, „Skoki”, „Jezioro Rakutowskie”, „Błota Kłócieńskie” czy jeziorami. Po jeździe konnej chcieliby dojechać do tych cennych przyrodniczo, krajobrazowo terenów wyznaczonymi szlakami turystycznymi. Końmi dojechać się nie da ze względów na brak szlaków i koszty. Podobnie nie można dojechać do tych cennych przyrodniczo terenów samochodami. Dlatego też znając doświadczenia Warszawy i innych miast postanowili zbudować wypożyczalnię rowerów, aby w ten sposób zwiększyć małą infrastrukturę turystyczną terenu i ograniczyć antropopresję na cenne przyrodniczo tereny, wynikającą z rozwoju turystyki.

Działania:

- Zakupienie 10 rowerów z koszami i oponami krosowymi, 5 rowerów młodzieżowych, 15 blokad do rowerów i 2 przyczepki do roweru do przewożenia dzieci.

- Budowa wiaty rowerowej - wykonawca we współpracy z autorem inicjatywy, monitoring RCEE.
- Opracowanie regulaminu funkcjonowania wypożyczalni rowerów, mapek i opisów tras rowerowych.
- Inauguracja działalności wypożyczalni rowerów z udziałem członków Klubu, społeczeństwa gminy Gostynin (ekopiknik).
- Opracowanie oraz zainstalowanie 2 tablic informacyjno-edukacyjnych o ścieżkach przyrodniczo-rowerowych Ziemi Gostynińskiej i wypożyczalni rowerów zamieszczona na terenie Berzewic wraz z informacją o finansującym.

Wykorzystanie energii słonecznej do zasilania tabletów, telefonów komórkowych oraz udostępniania darmowej sieci WI-FI dla mieszkańców gminy Mochowo

Lokalizacja: Gmina Mochowo

Działania:

1. Zakup i montaż Greenspota+chargera.

2. Oznakowanie - Informacja o źródłach dofinansowania oraz zasadzie działania urządzenia - tabliczka.

3. Ekologiczne zajęcia terenowe dla uczniów mochowskich i sierpeckich szkół OZE (wkład własny, wolontariat).

Montaż urządzenia pozwolił na oszczędności finansowe zarówno mieszkańcom Gmina Mochowo jak też okolicznych miejscowości. Przyczynia się w sposób bezpośredni do ochrony środowiska naturalnego.

GreenSpot+charger został umieszczony w miejscu nasłonecznionym, co pozwoli na maksymalne wykorzystanie energii słonecznej, dodatkowo energia ta zbierana będzie wewnątrz urządzenia i będzie mogła być wykorzystana przez całą dobę.

Założenie kolektora słonecznego dla Gimnazjum im. Jana Pawła II w Susku

Lokalizacja Gmina Sierpc

W Gminie Sierpc jest niewielkie wykorzystanie pochodzącej z odnawialnych źródeł energii, (oprócz wiatraków). Budynki takie jak szkoły, remizy, centrum kultury, urząd gminy korzystają z tradycyjnych źródeł – olej napędowy, węgiel. Niska jest także świadomość mieszkańców gminy odnośnie potrzeby wykorzystywania OZE oraz możliwości dopłat do ich montażu. Równie ważne jest wprowadzanie od najmłodszych lat edukacji ekologicznej w zakresie OZE.

Działania:

- Przygotowanie koncepcji budowy oraz montaż instalacji solarnej (5 szt. kolektorów) oraz zasobnika na ciepłą wodę o pojemności 500 l.
- Warsztaty ekologiczne uczniów ze szkół podstawowych i gimnazjalnych z terenu Gminy Sierpc.
- Monitorowanie stanu technicznego – konserwator.
- Opracowanie oraz zainstalowanie 1 tablicy informacyjno-edukacyjnej o OZE wraz z oznakowaniem o finansujących.
- Przeprowadzenie audytu ekologicznego.

System solarny to oszczędność w zużyciu energii oraz możliwość wspomaganie instalacji centralnego ogrzewania, produkcji c.w.u.

i podgrzewania wody. Korzyści dla bezpośrednich użytkowników to przede wszystkim niższe rachunki za olej opałowy (zainstalowany kolektor słoneczny, może pokryć ok. 60-70% zapotrzebowania na ciepłą wodę użytkową oraz 20-30% zapotrzebowania na ciepło), doskonała pomoc dydaktyczna na zajęcia dotyczące ochrony środowiska, pozyskiwania energii (biologia, fizyka, przyroda, zajęcia techniczne), promocja ekologicznych inicjatyw oraz mniej zanieczyszczeń emitowanych do powietrza (CO₂, CO, SO₂, NO_x, pył), lepsza jakość powietrza w okolicy.

Realizacja operacji przyczyniła się do ograniczenia emisji gazów powstałych podczas spalania oleju opałowego, ograniczy zużycie konwencjonalnych źródeł energii kosztem energii promieniowania słonecznego. Wzrosła również świadomość ekologiczna wśród dzieci, młodzież oraz mieszkańców Gminy Sierpc, w szczególności związana z koniecznością wykorzystywania OZE i sposobami finansowania „zielonych inwestycji”.

Montaż kolektorów słonecznych i mini zestawu fotowoltaicznego w budynku Szkoły Podstawowej w Cieszewie

Lokalizacja: Wieś Cieszewo, gmina Drobin

Wieś Cieszewo, ze względu na zasoby środowiska przyrodniczego i położenie, jest mało atrakcyjną miejscowością Gminy Drobin. Sytuację tę wzmagają zlokalizowane tu składowiska odpadów komunalnych. Nie jest obecnie eksploatowane, jednak przeciąga się proces jego rekultywacji. Od dłuższego czasu lokalna społeczność zabiega o poprawę istniejącego stanu i znalezienie wyróżnika, który pozytywnie zaznaczy istnienie miejscowości na mapie. Władze obecne gminy kreślą rzeczowy i realistyczny plan objęcia obszaru wsi Cieszewo programem zrównoważonego rozwoju. Pierwsze kroki na tym polu zostały podjęte już przez miejscową szkołę podstawową, która systematycznie realizuje małe projekty o tematyce ekologicznej, (przed kilku laty została zainstalowana tu kotłownia na słomę i rozpoczął się proces termomodernizacji obejmujący wymianę okien i docieplenie budynku). Ponieważ szkoła jest jedynym obiektem użyteczności publicznej, od niej właśnie zaczyna się proces przywrócenia przyrodniczego ładu w tej okolicy.

Planowana inicjatywa służy poprawie stanu środowiska naturalnego poprzez uruchomienie mechanizmów służących trwałej ochronie środowiska naturalnego.

Działania:

- Przygotowanie koncepcji budowy oraz montaż instalacji kolektorów słonecznych (4 kolektory) oraz zbiornika na ciepłą wodę o pojemności 500 l przez wybraną firmę.
- Opracowanie oraz zainstalowanie 1 tablicy informacyjno-edukacyjnej o OZE wraz z oznakowaniem o finansujących.
- Przeprowadzenie audytu ekologicznego.

Osiągnięte korzyści:

- 1.Zwiększenie wiedzy na temat wykorzystania energii źródeł odnawialnych.
- 2.Udział w planowaniu działań zrównoważonego rozwoju dla lokalnego środowiska.
- 3.Zmiana świadomości ekologicznej społeczności lokalnej poprzez bezpośrednią obserwację wprowadzanych zmian i wynikających z nich korzyści ekonomicznych.
- 4.Stopniowa poprawa stanu środowiska przyrodniczego.
- 5.Integracja społeczności lokalnej wokół dążenia do realizacji zadań zrównoważonego rozwoju.
- 6.Rozwój współpracy lokalnej grupy aktywistów z władzami samorządowymi oraz podmiotami działającymi na rzecz ochrony środowiska.

7. Lepsza jakość powietrza w okolicy oraz mniej zanieczyszczeń emitowanych do powietrza (CO₂, CO, SO₂, NO_x, pył).

Utworzenie pasieki edukacyjnej pod nazwą „Pszczoły uczą, żywią i leczą” w Mościskach, gm. Szczutowo

Lokalizacja Mościska, gm. Szczutowo

Utworzenie pasieki edukacyjnej pozwoliło nie tylko zintegrować środowisko lokalne, ale przede wszystkim poprawi warunki egzystencji pszczoł i innych owadów zapylających na tym terenie.

W latach intensywnej uprawy ziemi na omawianym terenie występowała degradacja środowiska naturalnego spowodowana stosowaniem oprysków i nawożenia mineralnego. Szczególnie dotknęła ona owady dziko żyjące niszcząc ich bazę pokarmową. Celem zrealizowanej inicjatywy jest stopniowe przywracanie dawnych ekosystemów, czemu sprzyja także sukcesywnie zanikające na tym terenie rolnictwo z powodu niskiej klasy ziemi ornej (V, VI klasa), a co za tym idzie brak oprysków – nawożenia mineralnego.

Działania:

Uprawa roli metodami mechanicznymi. Wykonanie prac związanych z utworzeniem pasieki edukacyjnej (nasadzenia, wytyczenie ścieżek, montaż uli, montaż ogrodzenia.

Wykonanie prac związanych ze stworzeniem bazy edukacyjnej (zakup wiaty wraz z wyposażeniem - ławki, stoły, stoliki, wykonanie prac montażowych i porządkowych.

Zakup 10 kapeluszy i 2 skafandrów pszczelarskich.

Zakup uli typ: Kuszka oraz uli typ: Warszawski Poszerzony.

Zakup rodzimych drzewek i krzewów kilkuletnich doniczkowanych - nasadzenia stałe.

Zakup sadzonek jednorocznych (gatunków rodzimych liściastych), celem utworzenia szkółki.

Powadzenie działań edukacyjnych: odczytów, pokazów, warsztatów, prelekcji.

Teren pasieki edukacyjnej ma bezpośredni dostęp do drogi publicznej powiatowej nr 3717W. Pozwala to na łatwy dojazd uczestników spotkań.

Lokalizacja pasieki w enklawie leśnej pozwoli na realizację jeszcze jednego ważnego celu, tj. możliwości wypoczynku i rekreacji wszystkim odwiedzającym to miejsce.

W pasiece jest możliwość poznać tradycyjne metody gospodarki pszczelej na Ziemi Sierpeckiej (ścieżka edukacyjna pt. „Pszczelarstwo wczoraj i dziś – kłody barcie, kuszki, stare ule” – nasiedlone pszczołami we własnym zakresie), tradycyjny sprzęt pszczelarski oraz pasieczny.

Pszczoły i inne owady zapylające zapewnią również stopniowe odtwarzanie różnych gatunków podszycia i pięter średnich pobliskich lasów. Lasy zapewnią im bazę pożytkową w ciągu całego sezonu, ponieważ gatunki te pomimo, że pozornie odległe, to jednak pozostają w nierozzerwalnej symbiozie. Ogrodzenie pasieki siatką leśną zabezpieczy pasiekę przed szkodami wyrządzanymi przez dziką zwierzynę leśną: ochroni sprzęt, drzewa i krzewy, a przede wszystkim owady.

Równe szanse dla wszystkich

Cel - to zwiększenie aktywności małych społeczności lokalnych poprzez szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne.

Młodzi ludzie w małych miejscowościach, po przyjściu ze szkoły, nudzą się. Nie ma, bowiem w okolicy miejsc, gdzie mogli by się spotkać, porozmawiać. Nielicznie znajdujące się tam placówki pozaszkolne, nie

mają funduszy na to, by ciekawie zagospodarować wolny czas. Widząc tę sytuację lokalne stowarzyszenie organizuje corocznie warsztaty kulturalne; teatralne, rzeźbiarskie, historyczne, pożarnicze a także aktywizujące młodzież.

Dzięki podejmowanym działaniom aktywizowane są środowiska lokalne, dzieci i młodzież.

W ramach projektu zrealizowano:

- Warsztaty dla młodych ludzi, którzy przygotowują się do tworzenia programów grantowych oraz pozyskiwania dotacji na ich realizację. Efektem tych warsztatów jest stworzenie projektów i pokazanie możliwości finansowych na ich wykonanie.
- Warsztaty przygotowujące do podjęcia pracy, pokazując przykłady w jaki sposób można zdobyć doświadczenie i referencje. Pod okiem trenerów uczestnicy przygotowywali indywidualne plany rozwoju kariery, odkrywali swoje mocne i słabe strony.
- Warsztaty plastyczne i teatralne.

- Wyjazdy plenerowe do miejsc kulturowo cennych w Sierpcu, Warszawie, Niepokalanowie i Płocku.

Zachowanie różnorodności biologicznej, oraz ochrona owadów zapylających oraz ptaków w mieście Sierpc

Lokalizacja: Miasto Sierpc

Problemy w Sierpcu to m.in.:

tereny zieleni w Sierpcu opanowane zostały przez gawrony (gapy), których liczba stale rośnie. Małe ptaki z powodu braku schronienia zostają przez nie wypierane, wymieranie pszczół miodnych i dziko żyjących owadów zapylających, nasilające się w ostatnich latach.

Brakuje w Sierpcu miejsc przyjaznych dla owadów zapylających, w których mogłyby one odnaleźć schronienie i możliwość prezimowania, niewielka jest świadomość młodego pokolenia odnośnie znaczenia dla środowiska naturalnego owadów zapylających oraz zachowanie różnorodności biologicznej.

Cel to poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez uruchomienie działań służących trwałej ochronie środowiska naturalnego.

Działania:

Wykonanie i montaż w sierpeckich parkach oraz w pobliżu rzeki Sierpnicy 6 hoteli dla owadów zapylających.

Warsztaty stolarskie dla ok. 150 dzieci podczas których zostaną wykonywane budki lęgowe dla małych ptaków.

Wykonanie i montaż na drzewach w sierpeckich parkach 60 budek lęgowych dla małych ptaków (typ A, A1 i B).

Prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży z wykorzystaniem zamontowanych hoteli i budek.

Monitorowanie stopnia zasiedlenia hoteli przez uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych Miasta Sierpc.

Założenie budek lęgowych dla ptaków zapewniło zachowanie różnorodności biologicznej a także do wyparcia nadmiaru gawronów (gap) z terenów zielonych w centrum miasta na jego obrzeża. Poprawiła się czystość w Sierpcu (mniej odchodów ptasich w parkach), mieszkańcy chętniej skorzystają z wypoczynku w sierpeckich parkach.

Założenie hoteli dla owadów zapylających pozwoliło na wzrost różnorodności roślinności kwitnącej oraz umożliwiła przetrwanie owadów zimą. Najważniejszym dla człowieka efektem pracy owadów zapylających, jest przede wszystkim zapylenie. Co trzecią łyżkę spożywanego pokarmu zawdzięczamy właśnie im. Dzięki nim będziemy się cieszyć m.in. owocami, warzywami – zdrową żywnością.

Edukacja ekologiczna młodzieży wpłynie na poprawę stosunku ich do przyrody, jej ochrony.

Podsumowanie

Wykorzystanie funduszy europejskich może być bardzo efektywnym narzędziem kreowania zrównoważonego rozwoju przez praktyczne działania związane z realizacją inwestycji oraz przez prowadzone równoległe działania pozainwestycyjne. Wymaga to jednak świadomych działań ze strony beneficjentów funduszy strukturalnych, oceniających programy oraz zarządzających wydatkowaniem tych funduszy.

Prezentowane w folderze przykłady mają służyć wszystkim stronom zainteresowanym rozwojem społeczności lokalnych oraz kształtowaniem warunków rozwoju społecznego i gospodarczego w Województwie Mazowieckim. Przeprowadzony przegląd doświadczeń krajowych wskazuje na duże możliwości w tym zakresie. Obejmują one lepsze i bardziej zintegrowane planowanie, większe zaangażowanie w stosowanie rozwiązań innowacyjnych, stosowanie kompleksowych rozwiązań, oraz rzetelne przygotowanie projektów i ich realizację.

Wdrażane od roku 2007 na obszarach wiejskich projekty w ramach działania LEADER przynoszą wymierne efekty wykorzystania potencjału rozwojowego gmin całego obszaru województwa mazowieckiego, poprawę ich atrakcyjności jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz aktywizacja i rozwój współpracy ich lokalnych społeczności. Prezentowany katalog dobrych praktyk wymiernie wskazuje, że oddolne inicjatywy na obszarach wiejskich można zrealizować, a lepsze efekty osiąga się poprzez

współpracę a nie spory, motywuje do wyteźonej pracy i podejmowania nowych zadań. Kluczowym zadaniem na poziomie lokalnym jest więc zachęcenie partnerów lokalnych do wspólnego działania i pokazanie im korzyści, jakie z tego wynikają.

Niniejszy Folder promujący dobre praktyki rozwoju zrównoważonego pokazuje wymierne rezultaty, efekty współpracy wielu podmiotów i środowisk. Po pierwsze udało się zrealizować szereg projektów zmieniających obszar całego województwa. Samorządy gminne, instytucje kultury, organizacje lokalne wzbogaciły się o nowe obiekty, takie jak: boiska, strefy rekreacyjne, place zabaw, czy świetlice wiejskie. Wymierne wsparcie otrzymały również wydarzenia o charakterze edukacyjnym i kulturalnym, odbywały się festyny i pikniki rodzinne, które przyczyniły się do aktywizacji społeczeństwa. Przedsiębiorcy z kolei rozwinęli swoje przedsięwzięcia tworząc przy tym nowe miejsca pracy. Kolejnym wymiernym efektem wdrażania rozwoju zrównoważonego na obszarze województwa Mazowieckiego są prężnie i sprawnie działające organizacje pozarządowe i grupy nieformalne, które dziś z powodzeniem aplikują o środki unijne i skutecznie wdrażają projekty w lokalnych społecznościach. Przegląd dobrych praktyk rozwoju zrównoważonego na obszarze województwa mazowieckiego wymaga podkreślenia jeszcze jednego istotnego aspektu jaki jest współpraca międzysektorowa. Reprezentanci różnych sektorów tj. sektor publiczny, społeczny, gospodarczy mają niekiedy odmienne cele i oczekiwania, jednak wszyscy potrafią zintegrować się w działaniach ukierunkowanych na rozwój lokalnych społeczności.

Dlatego niezmiennie cieszy fakt, że mimo wszystko, różnym grupom społecznym udaje się współpracować bez niepotrzebnych konfliktów z korzyścią dla mieszkańców, środowiska i przyszłych pokoleń. Cieszy to, co udało się dotychczas zrobić – ludzie i proces współpracy to największy sukces procesu wdrażania zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich.

Podkreślenia wymaga fakt, iż tylko wspólne działanie władz samorządowych, instytucji kultury, oświaty, organizacji pozarządowych grup nieformalnych przyczyniać się będzie do dalszego, skutecznego wdrażania działań prorozwojowych z poszanowaniem prawa przyszłych pokoleń do życia w dogodnych warunkach.

Prezentowane w Folderze zasady dobrej praktyki wraz z ilustrującymi je przykładami realnych wdrożeń mogą być wykorzystane przy opracowaniu propozycji oraz realizacji projektów w ramach wdrażanej strategii zrównoważonego rozwoju obszaru partnerstwa Lokalnej Grupy Działania Razem dla Rozwoju.

Mazowsze.
serce Polski

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich – to propozycja szeroko rozumianej współpracy i wymiany doświadczeń w zakresie rozwoju obszarów wiejskich pomiędzy wszystkimi organizacjami działającymi na obszarach wiejskich oraz na rzecz ich rozwoju.

Biuro Regionalne Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w Województwie Mazowieckim, realizując założenia PROW 2014-2020 wspiera lokalne inicjatywy na obszarach wiejskich oraz propaguje regionalną kulturę i historię, podejmuje szereg działań informacyjno-promocyjnych, których celem jest aktywizacja społeczności lokalnej, wspieranie wymiany doświadczeń i dobrych praktyk oraz poszukiwanie rozwiązań innowacyjnych dla rozwoju obszarów wiejskich.

Biuro Regionalne Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich
Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich
Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie
ul. Skoczylasa 4, 03-469 Warszawa
tel.: 22 59 79 701
e-mail: ksow@mazovia.pl

Zachęcamy do odwiedzenia strony internetowej:
www.mazowieckie.ksow.pl
gdzie można znaleźć informacje o bieżących inicjatywach.

Mazowsze.
serce Polski

**Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich**

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014-2020

- Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Publikacja opracowana przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania
Razem dla Rozwoju współfinansowana jest ze środków Unii
Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Zachęcamy do odwiedzenia stron internetowych:

www.mazowieckie.ksow.pl, gdzie można znaleźć informacje
o bieżących inicjatywach i wsparciu KSOW oraz www.ksow.pl, gdzie
można zarejestrować się jako Partner KSOW.